

ПРОБЛЕМА СВОБОДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Котовська Дарія Олегівна

студентка II курсу факультету мистецтва та дизайну

Науковий керівник: Крижановська Тетяна Олександрівна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

У філософській літературі проблема свободи і відповідальності простежувалась протягом декількох століть, особливо дефіцит внутрішньої свободи був притаманний українському суспільству, а також більшості пострадянських держав. Нині ж ця проблема залишається актуальною, бо сучасні політичні, соціальні та економічні виклики спонукають нас переосмислити поняття свободи та відповідальності. Глобалізація, зміна клімату, нерівність і права людини: усі ці проблеми мають надзвичайно важливий етичний компонент, який передбачає визнання індивідуальної свободи та колективної відповідальності перед суспільством і нашою планетою. У час коли наші дії впливають не тільки на наше ж оточення, але й на більш глобальну спільноту, свобода означає не тільки відповідальність перед собою, а й перед іншими та природою. Окрім цього, зараз обізнаність людей у сфері права та гідності збільшується, що призводить до сильного посилення інтересу в питаннях політичної та соціальної відповідальності. Через це вимоги до урядів, різних корпорацій та громадських організацій в дотриманні прийнятих норм поведінки та врахуванні інтересів всіх зацікавлених сторін стрімко росте. Також теперішній розвиток штучного інтелекту, біотехнологій та можливостей генетики підіймає ще одне з важливих питань свободи і відповідальності. А саме: «Хто буде у відповіді за прийняття рішень пов'язаних з цими процесами у випадку виникнення проблеми глобального масштабу?», «Які наслідки понесе людство після цього?»

Метою статті є вивчення та аналіз проблеми свободи та відповідальності, їх впливу на розвиток суспільства в різних сферах життя, включаючи право, етику, соціальні відносини та політику. Для цього поставимо перед собою такі задачі: – простежити розвиток проблеми свободи та відповідальності в західній думці; – розглянути практичні аспекти взаємодії свободи та відповідальності; – проаналізувати філософські і соціальні аспекти свободи та відповідальності, зокрема поняття моральної відповідальності.

Проблему свободи та відповідальності протягом довгого часу обговорюють не лише вчені, а й політичні діячі, та ще й на рівні світової спільноти держав або окремих націй, поняття свободи лежить в основі міжнародних відносин і правових норм.

Відомо, що у XIX столітті, свободу трактували в першу чергу, як свободу волі людини й розуміли її в рамках норм прав та моралі певного суспільства. Подібним чином про свободу сказав і Авраам Лінкольн у своїй промові 1864 року: «Світ ніколи не мав доброго визначення слова «свобода», і саме зараз народ Америки нагально його потребує. Усі ми заявляємо, що обстоюємо свободу, проте, вживаючи це слово, не всі мають не увазі одне й те ж саме. Для когось слово «свобода» може означати волю кожної людини робити те, що вона бажає відносно себе та своєї діяльності, а для інших воно набуває значення волі людини робити те, що вона бажає відносно інших людей і продуктів їхньої праці. Ось два не просто відмінних, а несумісних пояснень одного й того ж самого слова: «свобода»» [1].

Вчені та філософи XIX століття, розглядаючи зв'язок між свободою та відповідальністю не завжди приходили до єдиної точки зору. Так А. Шопенгауер заперечував свободу волі людини, для нього свобода була не стільки зовнішнім утвердженням контролю, скільки внутрішнім станом самоусвідомлення. А ось Ф. Ніцше з його висловом про смерть Бога, вважав, що свобода полягала в відмові від конформізму, та вмінні самостійно визначати цінності й мету свого життя.

Зростання капіталізму того часу та поширення промислової революції, впливали на розвиток свободи. Можливість самостійно вирішувати свої економічні питання, отримувало все більше людей, що сприяло зростанню індивідуальної свободи та відповідальності. Окрім цього, почала змінюватись ідея політичної свободи, зокрема право голосу.

Вже у XX столітті, через руйнування диктаторських режимів під час світових війн, проблема свободи та відповідальності стала ще більш нагальною. Відсутність свободи та недостатня відповідальність влади тільки підсилило підняття цієї теми, а також стало викликом для роздумів філософів та громадськості. Окрім цього, розвинення радіо, телебачення та преси також внесли свою лепту. А вже у XXI столітті стрімкий прогрес технологій призвів до глобальної зацікавленості цією проблемою, що свідчить про її важливість у сучасному світі.

Простеживши за всіма цими подіями, одразу згадується вислів Гегеля, стосовно свободи: «... світова історія – це необхідний лише з поняття свободи духа розвиток моментів розуму і, отже, самосвідомості й свободи духа...» [2, с. 292]. Ось до такого висновку він прийшов, всебічно та глибоко проаналізувавши підсумки Великої Французької революції. І що дійсно цікаво, надалі хід історичних подій практично повністю підтвердив правоту його розуміння.

Якщо ж спробувати розглядати цю проблему з боку взаємозв'язку між свободою та відповідальністю, можна одразу відмітити багатьох філософів, що пояснюють це зі своєї точки зору.

Наприклад Жан-Поль Сартр пояснює свободу так: «Свобода не є якимось буттям, вона є буттям людини» [3, с. 348]. Тобто філософ поширював думку, що людина сама вибирає себе, такою, якою вона є, і від неї та її свободи залежить, якою їй бути. Ж.-П. Сартр вважав, що людина приречена бути свободною. Вона володіє своїм буттям і від неї буде залежати, що вона із себе зробить. Для філософа свобода не була соціальна, а більше буттєва. Тому від неї не можна втекти й уникнути відповідальності за будь-який свій вибір. «Коли ми кажемо, що людина відповідальна, то це не означає, що вона відповідає за свою індивідуальність – вона відповідає за всіх людей» [4, с. 23]. Отож з точки зору Сартра, відповідальність також означає взаємодію з іншими людьми. Він наголошував, що наші рішення і дії впливають на інших, і ми маємо відповідальність перед іншими людьми та суспільством в цілому.

А ось Ларс Ф. Г. Свендсен, стверджував, що: «По суті, свобода є не чим іншим, як спроможністю вибирати діяльність так, як бажаєш – залежно від власної природи. Усе, що ти робиш, може бути визначеним з моменту твого народження, але, утім, ти є вільним до тієї міри, що ти маєш змогу діяти згідно з власним бажанням» [5, с. 82]. В розумінні філософа свобода – це воля вибору. Також у своїх працях він наголошує, що свобода неможлива без відповідальності за свої вчинки. Тобто людина повинна приймати власні рішення і брати на себе наслідки своїх виборів та дій.

Таким чином, свобода і відповідальність – взаємопов'язані між собою, де останнє вказує на межі першого. Цікаво, що існуюче поняття моральної відповідальності, визначається таким чином, що кожен з нас здатен брати на себе відповідальність. Кожна людина може усвідомлювати себе, так би мовити, відповідальною і, в цьому ж розумінні, вільною, свободною. Тобто відповідальність ґрунтується на можливій для людини свободі, і з цього випливає, що розуміння межі нашої свободи, впливає на розуміння межі нашої відповідальності. Тоді, можна сказати, що людина не є "приреченою на свободу", як вважав Жан-Поль Сартр, радше – вона приречена на те, щоб брати на себе відповідальність за свою свободу. Бо без відповідальності свобода є майже неможливою.

Література:

1. Abraham Lincoln: "Address at Sanitary Fair, Baltimore, Maryland, Apr. 11.
2. Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ : Юніверс, 2000. 336 с.

3. Sartre J.-P. Being and Nothingness: An Essay on Phenomenological Ontology / Jean-Paul Sartre; translated with an introduction by Hazel E. Barnes University of Colorado, 1956. 491 p.

4. Sartre J.-P. Existentialism Is a Humanism / Jean-Paul Sartre; Translated by CAROL MACOMBER, 2007. 108 p.

5. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи / пер. з норвезьк. Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; К. : НікаЦентр, 2016. 336 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-388-3-8>

ЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Крижановська Тетяна Олександрівна

кандидат філософських наук,

доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Значення культури логічного мислення в соціальній організації суспільства є надзвичайно важливим аспектом розвитку сучасного світу. Логічне мислення сприяє розумінню складних ситуацій, вирішенню проблем та прийняттю обґрунтованих рішень. У сучасному світі, де інформація постійно зростає та швидко змінюється, вміння логічно мислити стає ключовим для успішного функціонування індивіда та суспільства в цілому. Суспільна організація у великій мірі залежить від здатності громадян до логічного мислення. Відмінність у рівні розвинуеності логічних навичок може вплинути на ефективність рішень, які приймаються на різних рівнях суспільної структури. Логіку, як зазначав Дж. Міль, «часто називають мистецтвом міркування» [1, р. 9]. З цього приводу, вивчення та підтримка культури логічного мислення є актуальним завданням для освіти, науки та громадськості загалом.

Формування логічної культури в суспільстві сприяє розвитку критичного мислення та аналітичних здібностей у громадян. Підтримка цінностей логічного мислення дозволяє індивідам критично оцінювати інформацію, яка надходить до них через різноманітні джерела, такі як медіа або соціальні мережі. Відповідно, суспільство, де формуванню логічної культури приділяється належна увага, має більшу шанс на досягнення стабільності, розвитку та просування вперед у всіх сферах.